

jako je také v mojí *Analyse* — *posloupně, časově*. — Na str. 764, 1. sloupec, praví Čas, že ze 64 spisovatelů Huretem interviewovaných „žádný mu nerozuměl“, a před tím na str. 730 uvádí *sám* tři, kteří ho vykládají (Mallarmé, Maeterlinck, Moréas). Atd.

9. Nakonec jen dvě poznámky subjektivní.

První: cituji a odvolávám se v tomto článku často k *essayi* prof. Masaryka O studiu děl básnických. Je tedy správně, abych označil poměr svůj k němu. Pravím přímo, že v první řadě doklady z něho mají význam jen *relativní*: dokazují jimi Času, pro něhož, jak soudím, mají cenu autentickou a jenž tvrdil: „ať vyhledáme kteroukoli stránku a kteroukoli větu ‚Studia‘, všechno svědčí proti symbolismu“ — jeho nepochopení, neporozumění, bezmyšlenkovitost, nevědomost — slovem nepravdu jeho tvrzení. Zejména však připomínám, že mi nepřišlo na mysl, když formoval jsem svoji „symbolickou“ metodu, hledati dříve ve studii prof. Masaryka, je-li tam pro ni místo či nic. Odkázal jsem Čas v prvním svém listě (č. 48., str. 763, 2. sloupec) k prof. Masaryka „Studiu“, „k nejedné pochopením široké a proniknutím hluboké větě“ z něho, jak jsem napsal, (měl jsem na mysli zejména místo o exaktní fantasi a vystihování mluvy básnické, „onomatopoesií“, jak praví prof. Masaryk na str. 30.), aby mu *pomohla k snazšímu vystižení* mých názorů: ty stopy a dojmy zůstávala ve mně lektura knihy před pěti, šesti lety. Dnes však, kdy znova pročítám tuto *essay*, pravím přímo: nejednu teorii nebo spíše zvláštní smysl teorie symbolické lze i odtud *odepřít* a to nejen *jednotlivými větami, ale celými paragrafy*. Dokázal jsem to v této odpovědi. Ale i v jiném směru nemohu Času dosti připomenouti *skutečné* studium této *essaye*. Zejména bych si přál, aby často a mnoho uvažoval o větě z předmluvy na str. 5: „*Empirik* (estetický) *nepředpisuje umělcům. Pohlíží na díla umělecká jako vědec na jevy přírodní*“. To je stanovisko skutečné moderní kritiky. To je stanovisko *Tainovo* a skoro doslova stejně vyjádřeno jím v jeho *Philosophie de l'art*: „Moje kritika je druhem botaniky užité ne na rostliny, ale na díla lidská; nepředpisuje ani neodpouští; konstatuje a vykládá“. V tom je také Spinozovo *nec lacessere nec laedere sed intellegere* a vše, co jsem citoval z jeho *Ethiky* v prvním listě na konci odstavce v Čase otištěného (č. 39.).

(Že v nejednom směru s výsledky, k nimž došel prof. Masaryk, jak myslí, empiricky, nesouhlasím, nemusím asi zvláště vytýkat. V generalisaci některých konkluzí zdá se mi býti dost jednostranného, jež povstalo jistým apriorismem, tím, že ne dost všestranně byly zkoušeny hotové tvary a cesty umělecké.)

Druhou: Článek Času „O škole symbolistů“, ukázal jsem, je prázdný, nepravdivý, nevědomý. Není hoden o sobě odpovědi. Důvod, proč jí přece tisknu, je ten: Obecensťvo nezná dosti předmět, neumí rozumět, neumí myslet. Chtěl jsem je zde přesvědčit a poučit o lepším.

V Praze, 3.—6. prosince 1891.

Literární kapitoly

„Hlas národa“ z 21. května t. r. přinesl ve feuilletonu Literární kapitoly z pera p. Jaroslava Kvapila, velmi pestré, široké, nelogické, nesouvislé a nejasné čtyři sloupce pod čarou. Tutti frutti. A velmi obsažné. Ovšem. Polemika (s námi), lyrika (skoro všude), hymna (p. Jaroslavu Vrchlickému mimochodem). Melancholie, satira, deklamace, podezřívání, sotisy, afektace, pózy, výkřiky — a pedagogické mise a opravné návrhy. A v celé této spoustě zboží nejrůznější kvality a nejrůznější provenience také — jaký bizarní nápad — kritická teorie! Kritická teorie p. Jaroslava Kvapila. Myslím: originelní rarita v celé jeho jinak mnohostranné činnosti. A již proto tedy pozoruhodná. Pokusím se vyložit, oč běží.

Panu Kvapilovi nelíbí se naše činnost, kritika „Literárních listův“. Ale tu již p. Kvapil vyjadřuje se příliš generelně. Píše všude: „moravská kritika“¹. Tušili jsme hned, k jakým diplomatickým krokům² povede tato nejapná generalisace. Více než nejapná. Frivolní, poněvadž p. Kvapil zná příliš dobře literární kroniku posledních let. A více než frivolní, poněvadž p. Kvapil psal svoji urážlivou epistolu mala fide. Ale po tomto významu jeho článku nám zde nic není. Analysujeme tedy spisovatelstva z Čech. Není prý nám „ničím jiným než sportem jednotlivců, fantomem blouznílků, břemenem, jež vleče národ na cestě za svým cílem.“ Slovem: ničíme (my, „t. zv. zákopníci veřejného nebo literárního života“) prý přímo naši literaturu. (Odpusťte, že činím znova pauzu. Ale prosím p. Kvapila, aby dokázal; kdy a kde učiněny byly podobné výroky v „Literárních listech“. Aby je citoval. Jen jediný ať uvede. *Jsou všechny prostě živé*. Mohu litovati jen časopis, který tak nízko cení veřejnou pravdu.) Kritika našeho listu je tedy přímo zhoubná. V Čechách zase kritiky vůbec není. Jen povrchní a nedostatečné referáty. Jedná se tedy o reformu literární kritiky. A tu jsme u pozitivních postulátův, u idejí, jak je formuje p. Kvapil o kritice, jejím úkolu, její organizaci. U otázky, jak známo, v posledních letech

1 - S jakým logickým kriteriem užíváno v poslední době slov „moravský“ a „český“, snažil jsem se marně vyanalyzovati. Je na př. Moravan, kdo se *narodil* na Moravě nebo tam *žije* nebo *tiskne* v listech, které tam vycházejí? Je to kriterion ethnografické, sociální nebo snad psychologické? A jest vůbec reálné? Je pánům pojem „Moravan“ a pojem „Čech“ psychologická konstanta, aby z něho dělali literární kriterion? To jsou, jak patrně, ubohé alogismy. Otázka je daleko konfusnější než kdysi (tuším před pěti lety) v Čechách, kdy viselo ve vzduchu plno takových distinkcí: staří, mladí, nejmladší a starší, prostřední, šedivá, bezvlasá, bezvousá atd. generace. Tehdy dovolil jsem si navrhnouti, aby za základ těchto *literárních* kategorií vzaly se odvodní třídy a doby vojenské služby: linie a reserva. Analogicky pozitivní návrh byl by dnes zase zcela na místě.

2 - Viz „Hlas národa“ z 27. května (dopis z Brna) a „Nivu“ z 1. června.

v cizině a nejnověji i v Čechách často a horlivě řešené. U otázky, ve které v nové době vidí se vůbec základní a kmenné prvky celé literární organizace. Zájem náš na článku p. Kvapilově je tedy dvojnásob ospravedlněn. Škoda, že je tak naprosto zklamán, zklamán četbou jeho článku.

S největší šetrností, s upřímnou loyaltitou hledím zachrániti každý zákmit myšlenky, každé zdaleka a nejasně pronesené a alespoň zdánlivě rozumné slovo, každou třísku jakékoliv ideje z kalných a špinavých vod jeho verbalismu, z hlubin jeho rétoriky a deklamace. Kombinuji, srovnávám, doplňuji analogickým výkladem, interpretuji jemu nejpříznivěji, pomáhám a doceluji. A přesto nedobyl jsem více než tyto tři ne ideje, ne these, ne axioma — ale věty. Hubený lov. Zde jsou:

1. Kritika je činnost negativní, je nečinnost. (Kritikovat a nepracovat jsou p. Kvapilovi synonyma. Kryjí se mu logicky úplně. Jedno zastupuje druhé. Lze jich užívatí promiscue.)

2. Ale přesto kritiku mohou pěstovati jen *skuteční* literáti. (Podtrhuje sám pan Kvapil. Co jsou skuteční literáti, jak se liší od neskutečných, není vyloženo. Skuteční literáti. Ano. Nikdo jiný. Chyba našeho listu je, že takové lidi „nemá na své straně“. Že má jen samé „literární zakuklece anebo literární negativy“.)

3. Horší je vyzpytovatí podle p. Kvapila *úkol* literární kritiky. Má sice o něm ve článku celou jednu větu, ale je tak prázdná, že nepoví nikomu nic. Zde jsem ji opsal: „Jde tu spíše o systematické a nestranné konstatování celého denního (!) ruchu literárního, jeho tužeb (?), jeho dočasných výslednic a úspěchů“. Také definice úlohy kritické! Ale o některých slovech mám přece jisté pochyby. Totiž, že jsou jen slova a k tomu nesmyslná slova. Tak na př. hned na samém začátku: nestranné konstatování. Myslí p. Kvapil, že je také nějaké stranické *konstatování*? A v čem vidí p. Kvapil systém v konstatování? Co to je systematické konstatování? Nesmysl. Buď něco konstatují nebo ne. Ale systematicky nebo nsystematicky konstatovati — taková distinkce žije jen v mozku p. Kvapilově. Jak se dají konstatovati tužby denního ruchu literárního, co je to dočasná výslednice, a co je to úspěch, nepochopím nikdy. A co s tím má dělati kritika, je mi mysteriem. Pan Kvapil napsal něco, čemu sám nerozumí a při čem naprosto nic nemyslí. Odpouštíme mu ten nevinný vtíp chtítí theoretisovati, a hledáme trpělivě jeho myšlenku utopenou v širokých a špatně přilehlých slovech. A skutečně. Když nejméně to asi čekal, řekl, co si myslí, jasněji než v hořejší definici, která má sice značné přednosti, ale s Tainovou přece ještě nemůže rivalisovati. Tam, kde horlí: „Ale jak má býti o té naší poctivé činnosti spravedlivý názor zanesen až na Moravu, když se o ní i u nás jenom mlčí, mlčí, mlčí?“ Zde je to. Slyšíte? Jak má býti zanesen názor atd. Tedy: kritika má spisovateli zjednávatí pochopení u obecnstva. Má v něm šířiti porozumění pro jeho dílo. A více: účtu k němu. Má šířiti jeho slávu. Jiná místa z feuilletonu poučují mne, že jsem na pravé stopě. Že dobře interpretuji, když resumuji názor p. Kvapilův takt: *Kritik slouží básníkovi*. A ve smyslu lidí praktických a konsekventních rozumí se mlčky: *i nakladateli*.

To je po obtížném procesu interpretačním celá theorie p. Kvapilova. V prvých dvou bodech nebudu s ní zde polemisovati. To jsou groteskní banálnosti, dávno odbyté absurdnosti. Tím méně, poněvadž vím, že dnes již nejširší vrstvy obecnstva nemají tyto prehistorické názory, jaké bez zardění vykládá mladý český básník. Třetí je sice neméně ubohý a směšný, v užších a odborných kruzích dávno pohřbený. Ale u většiny obecnstva je názor ten, zdá se mi, posud zakořeněn. A i mezi umělci — alespoň v Čechách — rozšířen. Zde klade se obyčejně jako otázka po poměru mezi kritikem a spisovatelem. Jak k sobě stojí umělec a kritik? To právě naskizzuji.

Ví se dnes dost obecně, že kritická činnost může býti dvojitá. Jednou vědecká. Po druhé umělecká. (Jsem přesvědčen a chci ukázati, že to jsou celkem metafory a že není mezi nimi té příkré meze, jaká ve slovech zdá se ležeti. Ale jsou akceptovány a prima vista i oprávněny. — Vyjdu od nich, poněvadž vykládají. Poněvadž jsou pedagogicky účelné.) Jedna tedy objektivní, lhostejná a historická chce vystihnouti genetický proces díla. Dílo umělecké je produkt jako všecko ostatní. Není samo o sobě a sebou. Je členem v řetězu příčin. A každé dílo: ať konkrétný produkt individuální, báseň, román, ať kolektivní útvar sociální psychologie jako třeba anglický romantismus nebo ruský realismus. Jedná se o to, najíti vztah mezi produktem a producentem, mezi dílem a autorem. Ve vyšší generalisaci tedy o zákon tohoto vztahu, o abstraktnost poměru, matematický moment jisté konstrukce fyziky, ať psychologické, ať sociální. V poslední příčině tedy o ideální (ve smyslu matematické kausalitě) obraz dynamické hry mentálních jevů převedených určitými uměleckými pracemi, o generalisaci — system katexochén. To je činnost vědecká, omezená psychologíí, sociologíí, estetikou, historií a statistikou. A jak stojí k umělci, k autoru? Jak viděti, není jí nic než zřízený experiment, fenomen realizované síly. Nemůže jí ani znamenati nic jiného. Je jí zcela lhostejný. Neodměňuje jeho pílí, netrestá jeho chyby. Poměr je tu patrný. Umělec a dílo jsou ryzím materiálem této kritiky. Nic víc. Zrovna jako věc pod mikroskopem jest materiálem přírodopisce.

Ukážu, že není tomu jinak ani v případě druhém. V případě kritiky umělecké, dojmové a subjektivní. Co říká každý kritik literární? Vždycky nejméně svoje dojmy, nejvíce svoje ideje. Ale vždycky také jen svoje a jen empirické. To jest: to podráždění, ten náraz, který způsobí v něm umělecké dílo. Ten vám převede, popíše, vylíčí, rozebere. To je všecko. Poněvadž já, kritik, mám tu a tu duševní konstituci, poněvadž jsem to a to četl, to a to žil, mám tu a tu sensibilitu, tu a tu sílu asociální, tu a tu sílu percepční, proto *musím* se stavěti k dílu tak, jak se stavím. Proč? Poněvadž dílo není jen několik archů potíštěného papíru, ani několik ukázek rétoriky nebo poetiky, ale celý zhuštěný komplex psychického života svého autora, celý jeho organismus. Vlastně on sám. Kritik „chválí“. — Neznamena nic jiného, než že duše jeho je více méně konformní s duší autora. A „haní“. Poněvadž je diformní. Je přece patrné: kritik projevuje právě tak svoji individualitu v kritice,

jako básník v básni. Dílo spisovatele, kniha, spisovatel sám je mu nakonec zase lhostejný. Je mu jen motivem, jen nárazem, který uvede v pohyb jeho duševní organizaci — ale o její projevy běží mu v první řadě. Hledá *sebe*. Nese v sobě svět představ, dojmů, visí, idejí, zkušeností, svět svých dispozicí původních a nabytých. Běží mu o to, aby našel předmět, na němž by rozlil svoji sílu, terén, kde by se mohla produkovat. Potřebuje předmětu, jenž by jej *determinoval*, k němuž by se mohl postavit. A to jest umělecké dílo. To determinuje kritika právě jako básníka determinuje zase celé jeho okolí od pohledu na krajinu, causerie se ženou, percepce citu až k analýze duševních stavů, sociálních manifestací, kosmických hypotéz. Vzpomeňte, že *dnes* již tato výslednice determinismu básníkovy značnou měrou není přímá, direktní, bezprostřední, nýbrž že *dnes* nutně jest více méně asociovaná, vypracovaná, odkázaná jemu vitálními, psychickými, uměleckými procesy kolika tisíciletí. Uvažte s druhé strany zase, že u kritika *dnes* je tato determinace širší a neobmezená jen na pouhé kritizované dílo, na jediný a izolovaný produkt, nýbrž že vidí nutně za ním celou řadu podobnějších, bližších, určitějších forem, složek a prvků, jindy a v jiných sloučeninách analysovaných, zkoumaných, poznaných; že *dnes* může kritik zcela snadno pouhým receptivním studiem nahromaděných pokladů minulých kultur uměleckých vssáti, složití, zpracovati v sobě bohatší zásoby psychických visí a apercpcí, než dovede samostatným a bezprostředním názorem celá legie prostředních umělců; že konečně asimilační schopnost (kterou je podmíněna tato obrovská absorpce) může nutně vyvésti z této přijaté látky *originální kombinace*, nové útvary mentálního života, intenzivnější a hlubší objevy, než k jakým dojde devadesát procent normálních umělců „činností pozitivnou“. A pochopíte jasně, že kritik žije právě tak jako básník nejen život intelektuelný a abstraktný, ale sensitivný, organický a tvůrčí. A že i on jej převádí umělecky konkrétními formami (ve smyslu psychologickém), že i on píše svůj autobiografický román, sentimentální i intelektuelný — ve svých kritikách. A dále, že dílo jeho může býti stejně (a po případě i silněji a plněji) psychologicky a umělecky bohaté, zajímavé a nové jako románové nebo lyrické svazky jeho „obětí“. Že třeba sebrané práce Lemaítrovy rovnají se jistě Rabussonovi, Bourgetovy *Essays* Stendhalovi, Sainte-Beuvovy *Pondělky* Mussetovým komediím, Tainovy studie sociální psychologie Zolovým *Rougon-Macquartům*, Hennequinovy analýsy forem Flaubertově románové archeologii. A dále ještě, že někteří kritikové napsali nejdelikátnější studie o knihách — mrtvě narozených, podobní básníkům, které vzruší zjevy nejmenší, samá *riens* pro mozky těžké a olověné. *Essays* plné gracie o knihách poloprázdných. Tu je jasně viděti, čím je *takovému* kritikovi autor. Je viděti, jak je směšné říci, že kritik žije z autorova tuku. Opak je správnější, jako vůbec můj paradox o čtenáři, který se bojí po kritice čísti knihu — aby se nedisgustoval, má zde svoji psychologickou a empirickou basí. Jak neoprávněný je postulat, aby kritik byl sluhou autora, sloužil jeho oslavě, dá se snadno dedukovati. Názor tento, relativně správný v dobách starých, v dobách literatur zakládaných, tvořících se, evolujících, je na-

prосто *irreálný* *dnes*, ve věku velikých a dovršených kultur uměleckých, hotových a zavřených procesů. *Dnes* ve věku historickém, asociacním a diletantním. Ten tvoří a podporuje — nelze to popřít — poměry právě opačné, jak zde bezprostředně dokázáno a výrazným příkladem doloženo. Jako jindy děkovala kritika svůj zájem knize, uměleckému produktu, tak *dnes* dobrá půle *knih* děkuje svůj význam kritice. Kritik nebere z nich, ale *dává* do nich — ze svého.

Namítne se mi snad, že se napsali a pší o velikých a největších knihách nejhloupější kritiky. Přiznávám. Je pravda. Ale co to dokazuje? Či nepší se o nejkrásnějších ženách nejspatnější básně? O největších lidech nejsměšnější historické romány? O nejhlubších mořích nejmělké sonety? Nelezou vůbec na nejvyšší hory nejmenší lidé?

A resumuji.

Poměr kritika a umělce je prostě a jedine ten: *determinují se*. A což je stejné a v tomto termínu jako užší v širším obsažené: vylučují se.¹ Jsou si zcela lhostejní. Jednomu není *dnes* nic po druhém. Žádný neslouží žádnému. Ať autor píše, co chce, není nic po tom kritikovi. Nebude jej varovat ani opravovat. Bude jen konstatovat. A opačně: ať kritik píše, co chce, není nic po tom autorovi.

Determinují se.

A poněvadž dva různé předměty, dva názory, dva světy postaveny *vedle sebe* nebo *proti sobě*, slovem: uvedeny v poměr, dají širší, bohatší, hlubší, vyšší generelnější poznání *každého z nich*, než jsou-li pozorovány každý pro sebe a o sobě, je *jen v tom* a v ničem jiném význam, cíl, účel kritiky. Jest její užitečnost pro třetího, zkoumajícího, pozorujícího, srovnávajícího. Tedy pro obecnost.

Ale není v ničem jiném, opakují. V žádné pedagogické misi: ani vychovávatí autory ani raditi obecnstvu při knihkupeckých objednávkách. Kritika není pensionátem pro autory. Nemůže jim býti, poněvadž uznává vcelku Zolovu thesi: Talent je podmíněn temperamentem, a temperament ukládá přednosti jako vady. Proto veliký autor nedá se vychovat (a jeho velikost je také v tom, že nedá se vychovat, že vzdoruje každému pedagogickému umění). Jen prostřední spisovatelé mu podléhají; ale záleží málo na tom, jsou-li horší nebo lepší prostřední. — Ale více: třeba nejsou a nebudou, zdá se, hned tak skončeny spory o volném a bezvědomém, o účelovém a instinktivním, o daném a nabytém v umělecké duši, je *dnes* alespoň jedno jisto: učiti a vychovati nemohou slova, ale jen tvrdá fakta holého a reálného života.

A stejně je tomu s obecnstvem. *Dnes* víme, že mezi ním stejně jako mezi autory je jedna část organizací svojí nutně romantická, jako druhá idealistická, jako třetí konečně realistická. První nutně čte, chápe, miluje romantiky, druhá idealisty, třetí realisty. A více: že ani romantikové nejsou stejnorodí, ale že je celá stupnice odstínů a barev mezi romantickým čtenářstvem právě jako romantickým spiso-

1 - Spinoza: Omnis determinatio est negatio.

vatelstvem. A stejně u obou tříd ostatních. Nemůžeme být jejich knihkupeckými kolportéry, poněvadž bychom musili dříve znáti, vyšetřiti, odhadnouti duševní ráz každého z nich zvláště. Poněvadž každá generalisace v tomto směru, poněvadž podobné kolektivní pojmy jako „čtenářstvo“, „obecenstvo“, „lid“ atd. jsou chimérní. Poněvadž není jedno čtenářstvo, jedno obecenstvo, jeden lid. Je složeno z řady nejrůznějších lidí, individuálních a personálních. Poněvadž slova „čtenáři našeho listu“ je vágní a tmavá představa, je gesto do prázdna.

V obou směrech jest úkol kritiky, její prospěch a cíl naprosto ilusorní. Víme to a nehledáme ho tam, kde se najíti nedá.

A ještě jednou tedy. Boj autorů s kritikou (pokud nevede se o abstraktní principy a umělecké teorie ve formách přísné a zavžené logiky,¹ nýbrž o dílo živé, konkrétné a individuální) je směšný. Ty všechny repliky a plaidoyers jsou zbytečné a rétorické hračky. Svědčí jen o rozumové nevyspělosti. Stejně jako o nízkém mravním nívau podobných spisovatelů. Kdo z nich vzpomene, že dílo jeho jest jen zřízený experiment, nutný a nesvobodný, cele a mlčky podmíněný produkt podmínek, jež on sám nepoložil — ten nepomyslí na „obranu“. Ale i toho, kdo nedovede chutnati tento trochu trpký plod, kdo nedovede zejména vystoupiti tak vysoko, aby po něm kdykoli sáhnul — dovede utišíti jiný lék, jiný paliativ. Mám na mysli (po hořejším výkladu) samozřejmý axiom: *Kritika kritizuje kritizujícího stejně jako kritizovaného.*

A pro domo. Nepracujeme tedy pro autory. Nepracujeme ani pro obecenstvo. *Ale jen pro sebe.* Kritika — správně literární psychologie — je samostatný umělecký *genre*. Stojíme na svých vlastních. Pracujeme jako všichni umělci, ať filosofové, ať básníci podle slov, jichž užil Goethe ke charakteristice celého svého díla — „höchst selbstsüchtig.“

S kritikou „teorií“ p. Kvapilovou jsem tedy hotov. A již ani slova víc o ní. Nezasloužila si od původu vlastně nic jiného než — milosrdné mlčení. Et passons.

Ale je ve feuilletonu p. Kvapilově několik momentů, které žádají odpovědi, ne se stanoviska dogmatického (o to při p. Kvapilovi nikdy neběží), ale prosté slušnosti, urbanity, loyálnosti, veřejné mravnosti, sociální bezpečnosti — se stanoviska literární organizace.

Dám je zde.

Ukázal jsem již, co napsal p. Kvapil v „Literárních kapitolách“. Sotisy a nesmysly. Nestarali bychom se o ně tolik, kdyby byly signovány výhradně jeho jménem. Pochopili bychom, omluvili, odpustili — a šli dál. Ale p. Kvapil dekretuje se s velikou emfásí za mandátáře českých literátů, předem mladších literátů

1 - Pak je to ovšem theoretická diskuse dvou systémů nebo method *kritických*.

z Prahy. Mluví jejich jménem. Čtete podtržené věty jako: „Dovoluji si tu mluvit jménem celé a poctivé práce literární.“ Slova jako: poctivá činnost, *uznaná* práce, *skutečný* literát, literární diplom a dokonce doktorský grad yracejí se významně často pod jeho pérem. Ale ani to nevádi samo o sobě. Pro persona je mi sice literát, který vykfikuje do světa alespoň jednou za měsíc: „pracuju, poctivě pracuju, podívejte se, jak poctivě pracuju“ . . . odporný, a je-li to 24letý člověk jako pan Jaroslav Kvapil i — podezřelý. Víme také ze soukromých informací, že pan Kvapil neměl k reprezentačnímu projevu jménem českých literátů žádného zmocnění. Znám k tomu také příliš dobře mínění literárních kruhů pražských o p. Kvapilovi. Víme, jak o něm myslí generace povrchlická, páni od 25 do 35. Ale ku všemu tomu stačilo by se odvrátiti stranou.

Ale nemravné jest a musí se přímo stigmatizovati, když p. Kvapil vystupuje formelně, reprezentativně a autoritativně tam, *kde mu nestačí myšlenky, pravda a logika*. Že pózuje a anathematizuje, kde by měl dokazovati. Deklamuje, kde má mysliti. A že je to mladý umělec, který hraje tuto tragikomickou úlohu lépe než nejobmezenější a nejstarší literární byrokrat nebo žurnalista.

Proti analyse, rozumu, pravdě staví p. Kvapil autoritu. A svoji autoritu. Nedokázal nic. Nedokazoval vůbec nic a nechtěl ani dokazovati. Chtěl jen obviňovat, urážet, tupit. Proč? Protože je autorita. Protože jeho názor sám o sobě, holý, nahý, bez opory, třeba směšný, nesmyslný, banální něco platí. Musí se s ním počítat, ať je jakýkoli. Protože je to *jeho* názor. Jeho, který se podepsal na tento feuilleton a tučet jiných a hlavně na titule svých pěti „knih“ těmito pěti slabikami: Jaroslav Kvapil.

Pro nás jest autorita nerozhodná. Nestarali bychom se ani o p. Kvapilovu, kdyby nám nevnucoval — chiméru. Pan Kvapil je buď obětí autosugesce nebo mystifikuje málo útlocitně venkovské abonenty svého listu. Ví a cítí jistě určitěji než my, že veřejnost mu jí nepřiznává. Že je nonvaleur. A nonvaleur nejen literární (což není nic), ale i umělecký (což je všecko).

Literární. Stačí jen připomenouti dvě fakta. První: nedlouho před rokem odmítnul výbor „Máje“ žádost p. Kvapila, tehdy již autora, tuším, čtyř sbírek, za přijetí do spolku, ač stanovy žádají prý jen autorství dvou knih. A druhé. Jak se stavěly pražské literární kruhy ke produkci p. Kvapilově, ilustruje nejlépe toto místo z předmluvy p. Jar. Vrchlického k jeho „Růžovému keří“: „Nieméně dráždí to člověka, který jako já zcela v práci svou pohřížen stopuje jen z dálky vlny literárního života našeho, že hledí si vysvětliti tuto nepřízeň vůči Vaší poesii, tuto lhostejnost ne snad tak mezi obecenstvem jako spíše kritiky, *ano i současníků Vašich*.“

Ale dost. Nemluvil bych o podobných věcech, kdyby přímo k nim nevyzýval málo distinguovaný tón p. Kvapilova feuilletonu. A ten nutil k této poznámce, ačkoliv tyto věci jsou pro nás bez významu. Záleží velmi málo na tom, co o kom soudí slavný výbor „Máje“. A konstatuji tedy jen pravdu a víme, že velmi maličernou pravdu, když opakuji: p. Kvapil je literární nonvaleur. Ale přece pravdu.

Všecko jest ale v tom, že je p. Kvapil *umělecký* nonvaleur. Ani o to bych se zde nestaral, kdyby p. Kvapil s takovou emfází neakcentoval tento ve sporu jinak docela vnější a nepodstatný moment. Ale vnucuje-li nám p. Kvapil něco, musí dovolit, abychom se přesvědčili alespoň o *realitě*, o objektivně existenci toho, co nabraňuje p. Kvapilovi nejvyšší kritéria činnosti rozumové a poznávací, kritéria pravdy a důkazu, co staví nad každou normu a nad každý kodex. Abychom zjistili zde jeho význam, cenu, hodnotu jako básníka a umělce, na niž klade tak široký (a v konkrétním případě směšně neoprávněný) důraz, takže mu má nahraditi v pozitivním našem procesu cenu logika, myslitele, analysty.

Vyložil jsem již grotesknost a byzantinismus situace. Je patrné: ať je výsledek analýzy *uměleckého* významu p. Kvapilova, kterou tu podnikám, jakýkoli, není tím změněn, posunut, odčiněn v ničem důkaz o jeho naprosté *myšlenkové impotenci*, jež jsem podal na začátku svého článku v rozboru jeho feuilletonu. Tam, ukázal jsem, řekl p. Kvapil řadu ubohých alogismův a triviálních fantasií. Na tom se nedá nic změnit. Ty zůstanou nesmysly, kdyby je řekl, podepsal nebo ověřil třeba Lamartine nebo Hugo. Ale běží jen o to, že to nebyl v konkrétním případě žádný Lamartine ani Hugo, který je řekl. Populární názor českých feuilletonistův a zralejších kojných dovoluje u nás ještě dnes básníkům jistou došl slaboduchosti, snad jako neklamný příznak srdeční měkkosti a lyrické vodnatelnosti. Odpouští jim ji alespoň dost benevolentně. Neprocesuje s nimi proto. Soudí: X je veliký básník. Může být proto hlupák. Proč ne? Ať. Vždyť je zato veliký básník. Tímto jinak velmi šťastným, zdravým a neškodným (bohužel však — lituji, že bouřím jeho partisány z domněle bezpečného klidu — dnes v cizině velmi ohroženým a do pohádkového ovzduší poetických ammenstuben zatlačeným) názorem je nadšen, rozumí se samo sebou, náš *mladý* český lyrik. Jako vůbec každou archeologickou raritou. Cela va sans dire. Ale víc. Jak je špatný logik, obrátil závěr. A rozumuje. Jsem — — — řekněme špatný logik. Ergo: jsem dobrý básník. Jen tak vykládám, si alespoň pevnou jistotu, s jakou všude vystupuje.

Analysujeme co nejloyálněji jeho uměleckou bagáž. Těch pět knih (koho děsí číslo, ať uváží, že jsou velmi drobné), které chronologicky jdou, tuším, tak: Padající hvězdy, Básníkův deník, Relikvie, Růžový keř, Tichá láska. A zde je vše, co můžeme o nich říci. Tři z nich (Deník, Relikvie, Tichá láska) jsou nejen beze vší ceny, ale i bez všeho uměleckého *zájmu*. Nic v ničem. To uznává, doufám, umělecké svědomí p. Kvapilovo také. Ze dvou zbývajících dá se vybrati deset, dvanáct, čtrnáct kusů, které mají význam. Jaký? Předně: hudba verše je v nich podmíněna a dána psychickou dispozicí — není materiální, prázdna, technická, ale duševní a motivovaná. Mají jistou intuici, mají jistou evokativnost — škoda jen, že tak úzce jednostrannou a málo pronikavou, t. j. omezenou na jedinou a nejprimitivnější dispozici duševní, podanou a převedenou zcela a jedině nervově-citově: melancholii. Bez kuriozity psychologických analýs nebo metafyzických problémů (nehledě ani k pozitivním a sociálním). Bez šifry snu, bez hloubky vise. Bez

originality konečně a bez temperamentu. Poněvadž všechny prvky, myšlenkové i stylové, převzal p. Kvapil z francouzských dekadentů, předem z Moréase, takže celý cyklus „Iluse“ (v Růžovém keři) není než imitovaná variace jednoho čísla z Moréasových Syrt, tuším „Rukou“. Poněvadž před ním realizoval je v jiném poli psychologie (extatického názoru) s vyšší a bezvadnější grácií a v celejší a hotovější architektuře ideové p. Jaromír Borecký v básních jako: „Mystické ženy“ a „Slavíci hřbitova“ (Světlozor r. 1887), které byly p. Kvapilovi přímým vzorem.

Nemá temperament. Všecko, co posud vydal, nemá žádný společný základ, žádnou sensitivní basi, ten stejný rytmus zpívající a stříkající krve. Jsou to vybledlé a studené pastiches — i těch několik nejlepších jeho kusův.

A resumuji: Všecko, co můžeme dnes p. Kvapilovi přiznat, je jen to: Z daných, hotových a přejatých nuancí sentimentálních a verbálních podařilo se mu komponovati dvě, tři nové variace, kombinovati dvě, tři nové představy, harmonovati dva, tři nové vzorce. To je všecko. V těchto nejužších a nejspeciálnějších mezích je celý jeho význam.

Tedy: parafrázista, virtuos, aranžér. To všecko je s větší menší obratností p. Kvapil. (Správněji: *byl* jednu chvíli. Poněvadž od Růžového keře zpívá nejbanálnější a nejvulgárnější tremola, imituje vyssáté kopie, rozřezuje cukrovanou vodu jako na př. v Tiché lásce. Dnes není již ani dekoratér. Nemá, myslím, již uměleckých pretensí, které měl před třemi roky. Je to dnes salonní básník v témže smyslu jako jsou salonní kouzelníci. Salonní poesie jako je salonní magie. Salonní papoušek — velmi krotký a velmi vypelichaný a hrozně již unavený, který vykřikuje ze sna nesrozumitelná slova). Parafrázista, virtuos, aranžér. Člověk, který měl jednu chvíli (asi čtrnáct dní nebo měsíc v životě) trpělivé ruce, ale nikdy žádné srdce a žádnou hlavu. Virtuos. Snad. (A ani ten by nebyl bez hříchů.) Ale umělec, básník, myslitel, theoretik, estét, psycholog, metafyzik, sociolog? Nic. Naprosto nic. Myšlenky, ideje, vise, dedukce, komprehense, ostré percepcie nebo těžké asociace, reálné analýsy nebo symbolické fikce? Žádné. Naprosto žádné. Ani pozitivní ani transcendentní. Nic. A nejen žádné myšlenky, ale také žádná krev. Ani žádná verva. Ani žádná emoce. Ani prudká inervace. — To není umělec. To není básník. Dejte mu všecka jiná epitheta. Jen ne ta dvě. Ta mu nepatří.

Pan Kvapil stojí pro nás *pod* p. Auředníčkem. Ten má alespoň umělecký temperament. Ten má jeho celou a hotovou prudkost. Jde na všecko útokem, cránement. Ale p. Kvapil? To jest jen divadlo. To jsou jen pózy a kompromisy.

A tedy: p. Kvapil jest i *umělecký* nonvaleur.

Et passons.

Pan Jaroslav Kvapil nezachoval sice v „Literárních kapitolách“ ani papežský ceremoniál, ani dvorskou etiketu Ludvíka XIV. Ba ani obvyklé tradice šermířské zdvořilosti. Ale proti anonymnímu dopisovateli z Brna do „Hlasu národa“ (z 27. květ-

na) jest ještě celý kavalír. Tento pán polemizuje poněkud rázněji. Nemá sice, co by řekl. Konstatoval jen, že do „Liter. listů“ nepíše jen Moravané, nýbrž také lidé z Čech, speciálně z Prahy. Mohl také navrhnouti k bezpečnější kontrole, aby každý autor poslal s prací současně křestný list. Nám, kteří jsme směšnou distinkci „moravská kritika“ nekreovali, jsou podobné pirouety konfusních a slabých mozků nejvýše zábavný. My neznáme rozdíl mezi kritikou moravskou a českou, mezi pražskou a venkovskou, mezi denní a měsíční, mezi referátem tištěným na Japonsu nebo obyčejném novinářském hadru. A nelšíme mezi literáty českými a moravskými, hušenými a tlustými, starými a mladými, kuřáky a nekuřáky, kneippiány a antikneippiány. Známe jen jedno kriterion každé práce: *dobrá a špatná*. A tedy i kritiky. Je-li dobrá, mohl ji napsati člověk třeba z New Yorku. A tak je náhodou pravda, že dnes snad většina (ne všichni) přispěvatelů „Lit. l.“ jsou Češi, jako včera to byli Moravané a jako to mohou býti třeba zase zítra. Fakt ten jsme nikde nepopřeli a je, doufám, i v Praze známý. Že jej p. dopisovatel konstatoval, není nic neobyčejného. Učinili jsme a učinili bychom tak zajisté sami i bez jeho prevence. Ale k tomu stačila jedna dvě věty. K tomu stačila urbanní forma. Ale p. pisatel vyplnil dva, tři odstavce tónem, z něhož jen jednu ukázku: „Pan prof. Dlouhý dopouští se té chyby, že dovoluje, aby zakuklenci, za nimiž se skrývají *nezralí hoši*,¹ hráli si na „moravský areopag literární“. Tedy zakuklenci! Proč? Poněvadž signují šiframi? Jaká malichernost! Jaká lapálie! *Obsah* recenze není nic. Všecko je *jméno*, *podpis*, *marka*. Theorie, ideje, charakterisace, genetický proces — k smíchu! Na tom nezáleží. Jen marka a zas marka! Tedy zakuklenci. Připustme tu banální logiku. Ale pak, táži se, co je p. dopisovatel? *Nepodepsal se ani šifrou*. Tma před ním, tma za ním. A přece list jeho je *zcela osobní a citový*. Velmi intimní. Není jako kritika více méně objektivní exposé uměleckého nebo psychologického problému. Jeho dopis obsahuje řadu slov, za něž má jako čestný muž státi vždy a všude. Není záležitostí literární, ale ryze soukromou, jak ukazuje dostatečně citovaný úryvek. Pod *takovým* článkem mělo státi nejen *plné jméno*, ale i *byt*. Celá carte de visite. Aby uražení mohli sjednati si dostiučinění různé dle toho, jak pojmají záležitost: jako čestnou nebo nečestnou. Zatím nevíme o p. dopisovateli nic. Jen „Niva“ z 1. června kvalifikuje jej zcela neurčitě epithetem, které nepřimo a málo pochlebně ilustruje i její vlastní mravní názor: „známý *vážený* žurnalista“. *Vážený* žurnalista! V Čechách a na Madagaskaru je možné všecko. Ale přece s jistým rozdílem: na Madagaskaru by jistě *po* svém dopisu přestal býti „*váženým*“. U nás je pravdě podobno, že zůstane jím i dál.

Respektují příliš práci svých kolegů, pp. π a ν , než abych je hájil proti *takovým* útokům. To, co nyní uvedu, nemá také sloužiti k jejich obraně. Není nic osobního a subjektivního. Jest objektivní dokument. Je přímý, třeba negativní příspěvek

1 Podtrhuje sám p. dopisovatel.

ke charakteristice naší mladší generace spisovatelské, té generace, jejíž několik členů vrhlo se na naši činnost způsobem — tak delikátním. Srovnáte a dojdete pravdy snadno úsudkem a contrario. Je to list p. J. V. *Sládka*, datovaný v Praze 2. ledna 1892, v němž dává děkovati p. π za posudek svých „Starosvětských písniček“ a „Směsky“ uveřejněný v 1. a 2. čísle „Lit. listů“ — jejíž mám na mysli. Mohu citovati dopis ten bez porušení nejsubtilnější diskretnosti, poněvadž je *veřejný*, zaslaný redakci „Lit. listů“ a ne p. π , který není p. Sládkovi ničím, než maskou a šifrou. Poněvadž je veřejné svědectví. Literární dokument . . . „Psal bych panu π přímo, ale neznám jeho adresy a proto Vás prosím, až budete míti k tomu příležitost, abyste mu laskavě vyřídili můj dík za skutečně velkou a svědomitou práci, kterou si s těmito drobnostmi dal. Přiznání, že mu některé k srdci promluvily, těší mne nejvíce. To byl vlastně jejich účel . . . atd.“

Stačí jen upozorniti ještě, že recenze p. π není naprosto hymnická, jak se čtenáři naší pamatují, — a je tu celý rozdíl mezi generací starou, širokou, přístupnou, otevřenou a neosobní a novou obmezenou, malichernou, prázdnou a nevědomou — našimi odpůrci.

A jděme dál.

Křžáckého tažení zúčastnila se také brněnská „Niva“. V čísle z 1. června věnovala aféře zevrubnou pozornost. Pro nás teď, kdy jsme odrazili několik trivialit, jinde uveřejněných a v „Nivě“ jen opakovaných, má zájem jediná pasáž z jejího feuilletonu. Opisují ji tu:

„Tam (rozuměj v „Liter. listech“) píše kdokoliv a jakkoliv; redaktor jejich, Frant. Dlouhý, nevedl jich dosud nikdy zvláštním, „moravským“ způsobem, ba, mohu říci, že on asi *zámyslně* nikdy nepřál určitému směru ponechávaje vývoj nahodilým spolupracovníkům.“

Tedy slovem výtky: Jste bez programu, bez plánu. A ta chce odpověď.

Pravda, nemáme tištěný program v čele novoročního čísla. Obvyklý a tak oblíbený, ale stejně frázevitý program jiných listů, hluchý a prázdný jako volební provolání. Je to proto, že nejsme žádná strana, ani politická, ani literární. Nechodíme na sněm. Nesedíme ani v obecní radě. Nepořádáme také koncerty nebo deklamační zábavy.

Nemáme program.

Neinserujeme ho v denních časopisech, netiskneme na plakáty, nelepíme na rohy ulic.

A přece, jak efektní věc je takový program! Jak snadná a příjemná věc! V neurčitých a prázdných větách shrne se všecko, co chcete. Alfa a omega všeho. Velmi pěkný vynález. A larmoyantní nebo dojaté nebo nadšením zuřivé obecnstvo chytá se znamenitě, jak dokazuje knihkupecká praxe. Škoda, že nemáme program. A více: že jako *kritický list* ho ani míti nemůžeme. Poněvadž všechno regimentování

do určitých škol, do všech výlučných systémův a priori je v moderní kritice směšná, ubohá a dávno obdytá nemožnost, poněvadž pro nás — kritiky — bylo by něco podobného *logická sebevražda*.

Nejsme ani realisté, ani idealisté, ani symbolisté. Jsme kritikové. Lépe a jasněji: jsme literární psychologové. Studujeme a vykládáme v procesu příčinné genese hotové a zavřené periody sociálních a historických jevův uměleckých (třeba klasicismu) stejně pasivně a objektivně, ale ovšem také stejně sympaticky a komprehensivně jako živou ještě formaci nových a dnešních útvarů mentální psychologie literární (třeba symbolismu).

Ještě jednou tedy: nejsme ani realisté, ani idealisté, ani symbolisté. Nemůžeme, nesmíme jimi být. Anebo, líbí-li se, jsme všecko. Tak totiž: kritizují-li realistu, jsem nutně pro tento moment realista. A kritizují-li idealistu, idealista. A když romantika, romantik. A doufám, že pochopí nyní „Niva“ tento primitivní axiom literární psychologie a snad i prostý důsledek jeho: že totiž ten, kdo dnes píše historii romantismu, nemusí proto „hlásati“ romantismus jako jiný, kdo píše psychologii nebo metafysiku symbolismu, symbolismus.¹

Literární psychologie — píšu znova a podtrhnul bych rád několikrát tato dvě slova, aby si je páni zvykali čísti a vyslovovati a dovedou-li, i o nich trochu mysliti — literární psychologie nekonstruuje plány napřed, nešněruje nekonečnou šíři fenomenův v ocelové korsety obmezené subjektivity. Program může jí dáti jen a jen *celý* mnohotvárný a nekonečný život *sám*. A nesmí jej amputovati, nesmí jej mrzačit, ale jen *chápati, vykládat, odrážeti, zrcadlit*. To a nic jiného znamená: jsme nebo chceme být literárními psychology. Jsme nebo chceme být objektivní, historičtí, pozitivní. To znamená: nemáme programu, nemáme „určitého směru“ a — nesmíme ho ani mít. Poněvadž pod tato negativní, inadekvátní, banální a špinavá slova efemerních politik jako jsou „program“ a „směr“ nedá se zahrnouti náš ideál, vysoký, čistý a moderní: *býti širokým a jasným zrcadlem psychického života literárního* — světového i domácího. Poněvadž v této podtržené větě je vlastní esence

1 - Zde užší poznámku, skoro pro domo. „Liter. listy“ „nehlásaly“ a nehlásají žádný symbolismus (ten by hlásaly nejméně). Ne, jen jej vykládají a demonstrují. Zrovna jako jen vykládaly a vykládají realismus. A to jest jejich povinnost. *Ne- hlásají* vůbec nic. Prorocství literární povětrnosti zrovna jako budoucího kalhotového stříhu přenechávají rády jistému pražskému kronikáři. Již dávno nevedla vůbec obmezenost duševního obzoru českých literárních kruhů k směšnějším banálnostem, konfusnějším sosisám a nepodařenějším fabrikátům „humoru“ a „satiry“ (viz třeba elaboráty „Švandy dudáka“) než v uvedené aféře. Je škoda, že „Čas“, který do nedávna plnil se zvláštní horlivostí (alespoň vůči některým lidem) funkci polního hlídače slušnějšího a alespoň policejné předepsaného vkusu naší žurnalistiky, právě v poslední době podezřele rád zaspává.

kritiky, a ta *vylučuje přímo* všechny „směry“. Všechn apriorismus, všechnu tendenci a tedy všechnu jednostrannost a obmezenost. To jest její jádro. Nic víc, nic méně. A také celý veliký význam literární psychologie pro naši dobu, pro *moderní* dobu. Neboť obě stojí na stejném základě, na stejných principech. Moderní filosofie, na niž odkazují zde „Nivu“, poučí i ji, doufám, že jen v *takové* činnosti, objektivní a receptivně, jest největší služba, již můžeme prokázati svému věku a svým vrstevníkům. Pro „Nivu“ bude mít ovšem vždycky jednu smrtelnou vadu: nepřipouští jeden a „určitý směr“. Nemůže se s ní praporečkovat. A hodí se také zcela mizerně k literárním programům a povoláním k českému nebo moravskému čtenářstvu.

A ještě slovo. V „Lit. listech“, píše „Niva“, tiskne prý „kdokoliv a jakkoliv“. To je skoro pravda. Ale ne celá. Chybí ještě dodatí: pod dvěma podmínkami. *Když umí rozumět a umí myslit*. Více nepotřebuje. Ostatní se mu odpustí všecko. Může mít třeba nos na křivo a zrzavé vlasy — nebo nemusí mít třeba žádné. Může psáti brkem a třeba na ostřížky novin. Může uměti znamenitě kýchát, ale také nemusí. Ano: Kdokoli. Může být nejen Laponec, Eskymák a Bambula, ale také docela — Čech a může bydleti třeba v Praze a i na Novém Městě, ba docela fantasií náhody snad někde blízko redakce „Hlasu národa“, aby mu bez větších obtíží a výloh podle zdvořilé rady „váženého“ dopisovatele brněnského mohla „sáhnout na nos“. Může být nejen členem spolku posluhův — ale i Akademie (ale dodávám hned obezřetně: když umí rozumět a myslit). Ba — hrůza! — nemusí mít ani předepsanou odvodní výšku. Neboť — vím, že poškozují a snad ničím list — ale my nevypisujeme veřejně literární odvodny. Víím, že je to v Čechách vlastizrada, ale my nemáme vůbec — cejchované cihly . . .

Hřešíme vůbec celou řadou negací, kterým říkají v „Nivě“: bez „určitého směru“, bez programu — ale všude jinde slovem, zvonícím jako čistý a dobrý kov: *neodvislost*.

A epilogem vracím se k začátku.

Pan Jar. Kvapil je pro nás nezodpovědný. Ukázal jsem v analýze jeho feuilletonu jeho rozumové niveau. S člověkem, který má *takové* „názory“, nediskutujeme vůbec otázky umělecké filosofie. Jemu nemůžeme ani věnovati respekt, jakým jsme povinni odpůrcům rovným a vzdělaným.

A zde je místo ukázati důrazně na větu Augusta Comta o nutném omezení volnosti slova ve veřejných otázkách. Bezpečnost a jistota sociální organisace, základní podmínka vědeckého a sociálního pokroku, žádá, aby se jí dostalo jen lidem vybraným, lidem odborným, lidem elity. Opakuji: p. Kvapil je nezodpovědný. Vina padá však na správu listu, která neměla mu dáti slovo. Na „zodpovědného“ redaktora, chcete-li, jak se rozumí ne ve smyslu policejním, ale mravním.

Obracím listy. Hledám jeho jméno. A mám nepříjemný dojem, když čtu na konci: Václav Beneš.

Povím bez skrupulí jeho příčinu. Je to v zájmu p. Beneše samého. Lituji, že se v poněkud extrémně a byzantinsky požívané benevolenci redakční kolegiality obětuje s tak lehkou nonchalancí celé řadě více méně určitých podezření, které se zvednou u všech, kdo četli recenzi jeho „Rodiny Kavanovy“ v našem listě z 16. května. Romantických macchiavelistů, kteří věří ještě dnes a věří ještě dnes v strašidlo pomsty — i v literatuře a i — — v české literatuře, je posud dost. Směji se sice pro persona podobným heroickým a dramatickým aktům z lepších dob středověkého feudalismu. Pouhá přípustnost něčeho podobného je pro mne groteskou, dnes, kdy se vedou již jen inkoustové války v žurnálech. Jaký nesmysl. Pomstal Jaká shakespeareovská motivace — blešího štípnutí! Ale jsou lidé, kteří i ve špinavé kapce české literatury rozeznávají celý složitý mechanismus zahraniční politiky velmocí prvního řádu. Já sám pro persona byl jsem pro ně sice vřdycky příliš slabého zraku. Byly mně příliš mikroskopické. Ale jisté procento t. zv. přátel literatury věnuje jejich pravidelně ilusorním kombinacím a jejich, jsem přesvědčen i reálnému nexu stejně svědomitý a snad vážněji míněný a méně fingoovaný zájem, než široké obecné taktickým flintám naší politiky. A tu se mi zdá, že k mravním předsudkům těchto ubožáků měl být i p. Beneš milosrdnější. Poněvadž dá se dosti pravděpodobně soudit, že tito špinaví krtkové znají sotva Renana a dovedou tedy sotva jako já pochopit a ocenit stoickou, zásadnou, jistou, pevnou, vysokou a nad malichernost všedních ohledů až k transcendenci povznesenou intransigenci morálky p. Benešovy, jaké jistě žádala tato choulostivá situace. Ta situace, které by se děsil každý laxní casuista: dátí vytisknouti ve vlastním časopise nejprudší útok na list, který před pěti dny nebyl dosti zdvořilý k vaší knize.

Já sám, opakuji, nemám pro podobné kombinace a podobný kausální nexus smyslu. Jsou mně prázdné a lživé fikce. A lituji jen, že mravní heroismus p. Benešův byl zbytečný. Že oběť p. Benešova jest ilusorní a marná. Poněvadž článek p. Kvapilův jí nezaslouží, poněvadž jest jí nehoden.

A proto obracím se ne k osobě redaktora a subjektivně, ale objektivně a neurčitě k — „Hlasu národa“ — k firmě přibité na jednom domě Jindřišské ulice — ať za ní stojí tentokrát kdokoli. K tomu „Hlasu národa“, který patronoval celé té řadě ubohých, směšných, prázdných a drzých útoků.

A tak: vy jste nás chtěli *terrorisovat*. Nic jiného. Ale nepodařilo se vám to. A nepodaří. Víme, co platíme, a víme, co platí naši odpůrci. Nedáme se „reformovat“ — duševními dětmi. Máme erudici, máme studium, máme talent. Máme něco v hlavě. Svůj ideál. A ten chceme realizovat. A realizujeme jej taky. Poněvadž je dobrý, čistý, vysoký, moderní.

V Praze 6. června 1892.

Zasláno

Ve feuilletonu „Hlasu národa“ z 25. června, kde opakuje všechny staré a ubohé truismy, věnoval p. Jar. Kvapil — v zrádně děravé a nezdařeně maskované souvislosti — přímo mému referátu v „Literárních listech“ o Braunových „Vyhnanicích“ tento bojovný exkurs:

„Pochybují věru, že by se mohl za vážnou práci pokládati referát o povídce ‚Mezi vyhnanicí‘ od zesnulého Josefa Brauna, jejíž poslední číslo ‚Literár. l.‘ uveřejňuje. Taková studie svědčí nejvýše o tom, že je autor její mužem neobyčejně sečtělým a že jeho lexikon je přecpán zbytečně — cizími výrazy, ale že by v literárním listě bylo na místě takové proklepávání díla docela obyčejného významu, tomu nevěřím ani já aniž kdo jiný soudný. Takový posudek je pouhým extrémem, právě jako je extrémem ztrnulé kantorování, kdysi v ‚Literárních listech‘ obvyklé.“

A tak tedy:

1. Můj referát není prý žádná „vážná práce“. — Ale kde jsem tvrdil něco podobného? Vytisknul jsem pod něj sous-titre: „vážná práce F. X. Šaldy“? Nemám ambici, aby mně někdo dekretoval úřední titul „vážný pracovník“. Ujišťuji p. Kvapila, že si jej nedávám tisknouti na svoje karty. Nemám také služební nebo čeledínskou knížku, aby mně do ní někdo potvrzoval práci a její kvalitu. Ale hnusí se mi, že p. Kvapil *politizuje* již i v *literárních* kapitolách. Že smetá se politický hnůj už i do umění. „Vážná, poctivá práce“ — to všecko jsou beraní tremola úvodníků jeho deníku. Pan Kvapil je jen opakuje pod čarou. Vážná práce! Ne. O to neprocesuju. Cítím na to příliš svůj talent. Je-li můj popsaný papír někomu třetímu vážná práce nebo ne, je mně svrchovaně lhostejné. Když ne, tak ne.

2. Jsem prý velice sečtělý. — Škoda, ale není to pravda. Naopak. Prostředně. Velice sečtělý mohu se zdát jen p. Kvapilovi, o němž pochybuji, že přečetl v životě sto knih do konce. Velice sečtělý mohu být jen analfabetovi, nebo — což je skoro jedno — mladému českému básníku.

3. Můj slovník je prý zbytečně cizí. — (Jen mimochodem: ode kdy ohání se p. Kvapil puristickou ferulí? Patrně ne dlouho, poněvadž je posud velmi neobratný. Klepe se sám v nejasné a malicherné horlivosti přes prsty, když se rozpráhne po jiném. Jako se mu stalo se mnou. Dává mně lekci o čistotě jazyka v jazyce trochu nečistém: „jeho *lexikon* je přecpán zbytečně — cizími výrazy“. Je tedy puristická observance p. Kvapilova poněkud laxní, jak ukazuje příklad.) Užívám cizích slov. Ano. A ve dvojím směru. Jednou jako *technických výrazů*, poněvadž nemám chuti množiti báběl české terminologie filosofické a poněvadž chci, aby mi bylo rozumět. Po druhé jako nuance *stylové*, jako uměleckého tónu a barvy, hotové a celé výraznosti psychické, vlastního a individuálního *znaku*, jak jsem vyložil ve svém „synthetismu“. A tu jsou všechny pseudopuristické